Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоагIо!

СЕРДАЛО

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 27 ДЕКАБРЬ, 1990 ШУ. ★ № 131 (7945). ★ Мах 3 кеп.

МОХК РЕШЕНЕШКА ХЬЕЖ

СССР халкъа депутатий IV Съезде

22 декабре Съезда заседани хьайийллачул тIехьагIа председатела В. Н. Калина къамаьл де дош делар Секретариата викала Г. К. Крючковна. Цо хоам бир, таханалцца Съезда итт заседане 230 халкъа депутато къамаьлаш даь хиларах, царех 98 саго — ден повестка дешаш дувцача а деш.

Лоацца микрофонашкара къамаьлаш деш шоашта хетар дийцар Бердски центральни городской больница керттерча лора дарбан гIулакхашта волча заместитела Г. Т. Барановас, Киевски областерча Бузницке цIерагIча колхоза председатела А. С. Даниленкос, къахьегама, маьхашта, социально политикана йолча СССР Лакхехьарча Совета комиссе председатела заместитела А. Г. Журавлева, Омски пачхьалкхен университета кафедра заведующе А. И. Казанника.

Мехкара деструктивни политически низаша леладу гIулакхаш гучадахарен экономически саботажаца къовсам лоаттабарен дешашта хетадир ший къамаьл СССР КГБ председатела В. А. Крючкова.

ДIахо къамаьлаш дир депутата Р. Х. Солнцева, Магаданерча № 17 йолча юкъарча школа директора Т. Н. Шмоннас, Ферганерча «Коммуна» яхача областной газета редактора заместитела А. У. Хусанова, РСФСР Компарте ЦК шоллагIча секретара А. Н. Ильина, правопорядкаи зуламашца къовсам лоаттабарей дешашта йолча Лакхехьарча Совета Комитета кулгалхоех цхьанне Н. А. Струкова.

Перерыв чакхъяьнначул тIехьагIа председатель хилар И. А. Каримов.

Пренешка къамаьлаш дир доагора - энергетически комплекса СССР Министрий Совета бюро Отдела заведующе депутата Г. И. Тихонова, Союза Совета плановии бюджетно - финансовии комиссе председатела заместитела А. Н. Саунина, Ленина цIерагIча «Двигатель» яхача пачхьалкхен Союзни производственни объединене (Таллинн) директора В. И. Яровойс, оборонаи пачхьалкхен кхерамзленни дешашта йолча СССР Лакхехьарча Совета Комитета председатела заместитела В. Н. Очерова, автономни образованей цIерагIа къамаьл дир Е. Д. Айшина, № 1 йолча Курски клинически больница керттерча лоро А. М. Чухраева, къоначa депутатий цIерагIа къамаьл даьча Ленинградерча Iилманхочо С. А. Цыпляева, Казахстана архитекторий Союза правлене председатела Т. К. Ералиева, депутата С. А. Стежкос.

24 декабре Кремле дIахо болх беш хилар СССР халкъа депутатий йиълагIа Съезд. Шоаттадийнахьа керттерча даькъе депутаташа дийца даьхар повестка центральни дешаш — мехкарча хьала стабилизаци ярах, Союзни договора проектах, Конституцена тоадараши хувцараши дарах, дерригача халкъа голосоване (референдума) порядок белгалъеча Законах дараш. ХIанз решенеш тIаэца еза ха хьатIаэттай. IуйрийнаIа заседани хьайийллар А. И. Лукьянова.

Эггара хьалха къамаьл де дош делар съезда Секретариата кулгалхочоa А. П. Яненкона.

Цул тIехьагIа микрофонашкара лоацца къамаьлаш дир депутаташа А. Г. Журавлева, А. М. Крышкина, Э. Г. Козина, Л. И. Сухова, В. М. Дясятова, В. В. Давитулиани.

Инст ца хулаш минот а йоаккхаш депутаташа дагалийцар Белгородски областе машиннаькъа тIа катастрофа хинна 22 декабре боабьраш.

Депутата Н. Н. Прибыловас кхалнаьха — парламентарей цIерагIа къамаьл деш поименни голосовани е, аьнна хаьдда оттадаьча деша: ССР Союз ца хувцаш йита, цхьатарра бокъонаш йолча суверенни республикай федераци санна, цига моллагIча къамах вале а сага йола бокъонаши паргIатонаши йизза кхоачашхургйолаш, яхача деша Съездо жоп делар. Гулбеннарех дуккха дукхагIа бараш из дош хьаллоацаш хилар.

«Кердача Союзни договора юкъарча концепцехи из чIоагIдара порядкахи» болча соцама проект кийчъяра беча балхах дикка доашхаш дийцар из документ кийчдара йолча Редакционни комиссе председатела Г. И. Ревенкос.

Цул тIехьагIа вIаший дагабовлаш къамаьлаш дир депутаташа А. Г. Журавлева, А. А. Собчака, Д. В. Павлычкос, СССР халкъа депутатий социал - демократически группа заявлени ювпаш къамаьл даьча А. В. Минжуренкос.

Къамаьл де дош делар «Мехкарча хьалахи этта кризисни социально - экономически а политически а ситуаци дIаяккхара эггара хьалхарча аргIагIа де дезарехи» болча соцама проект кийчъяра йолча Редакционни комиссе председатела Н. А. Назарбаевна.

Хьачу мел кхаьча предложенеш бокъонца техкачул тIехьагIа Редакционни комиссе депутаташка дувцийта оттадир соцама йоагI-йоагIача пунктай хувцамаш. Комиссе оттадаь тоадараш юкъе а дихьа документ тIайийцар бIарчча. Из деча хана дукхагIбараш тIехьа а болаш правительствах ца тешара вотумах йола предложени хьатIа ца эцаш йитар.

25 декабре IуйрийнIара заседани йолаелар А. И. Лукьянов председатель а волаш. Из хетаьяр кердача Союзни договора юкъарча концепцех бола соцам бувцара.

Дискусси йолаялалехьа къамаьл даьча Секретариата председатела заместитела С. Б. Станкевича обозрени йир хьачутийннача депутатски запросашта.

Микрофонашкара къамаьлаш дир депутаташа А. А. Денисова, А. М. Адамовича, А. М. Оболенске, В. Н. Лазаренкос.

Цул тIехьагIа къамаьл де дош ийцар М. С. Горбачева.

«Кердача Союзни договора юкъарча концепцехи из чIоагIдара порядкахи» бола хьалхагIа ларде ийца хинна соцам тIаэца, аьнна предложени оттайир председатель волчо. Цхьадола хувцамаш юкъедихьачул тIехьагIа дукхагIбараш тIехьа а болаш тIайийцар соцам.

Цул тIехьагIа съезд йолаелар пачхьалкхен управлене система эргаяьккха тоаярца дувзаденна Конституцена хувцамаши тIатохараши юкъедахийтарах долча деша хьакъехьара решени кийчъе. Закона проекта тIеххьарча вариантах хоам бир Редакционни комиссе председатела В. Н. Кудрявцева.

ХIара статья а ювцаш цу документа проектага хьажа йолаелар Съезд. Деррига тIатохараши замечанеши поименни голосовани еш тIа ца эцаш, эггара принципиальни яраш мара тIа ца эца лаьрхIар.

Цу хьакъехьа къамаьл хилар сайрийнарча заседане. Укхаза чIоаггIа дискуссеш хилар. Дебаташ йолча хана массехказа къамаьлаш дир М. С. Горбачева.

26 декабре Съезд дIахо болх беш хилар.

(Корр. ТАСС).

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАИ СОЮЗА ХАЛКЪА ДЕПУТАТИИ СЪЕЗДА

СОЦАМ

ЛАЬТТАН ЧАСТНИ ДОАЛАХЬЕН ДЕШАХ ЛАЬЦА СССР РЕФЕРЕНДУМ ЯРА ХЬАКЪЕХЬА

СССР халкъа депутатий Съездо **соцам бу:**

1. ХIара республике къаьст-къаьста голосовани ярах хьахиннараш теркал а деш лаьттан частни доалахьен хьакъехьа СССР референдум е.

2. Дерригача халкъо голосовани ергйола дии СССР референдум чакхйоаккхилга Iалашдара эша гIулакхаши белгалделга СССР Лакхехьарча Совета тIадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 ш. 24 декабрь.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАИ СОЮЗА ХАЛКЪА ДЕПУТАТИИ СЪЕЗДА

СОЦАМ

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАИ СОЮЗА ХЬАКЪЕХЬАРЧА ДЕШАХ ЛАЬЦА СССР РЕФЕРЕНДУМ ЯРА ХЬАКЪЕХЬА

ССР Союза кхелий саготдеш болча къахьегамхоша деча дуккхача хаттарашца дувзаденна а союзни пачхьалкхе бIарчча йолаш йитар пачхьалкхен вахара лоархIамегIара дош хилар, Советски Союза хIара сага, беррига бахача наьха хьашташ цо чулоацаш хилар теркал а деш, СССР халкъа депутатий Съездо **соцам бу:**

1. Цхьатарра бокъонаш йолча суверенни советски социалистически республикай федераци санна кердаяьккха Союз йитарах дола дош къоастадара, хIара къаьст-къаьстача республике яьча голосованех хьахиннараш теркал а деш, СССР референдум е.

2. Референдум ергйола дии из Iалашъяра эша гIулакхаши белгалделга СССР Лакхехьарча Совета тIадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 ш. 24 декабрь.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАИ СОЮЗА ХАЛКЪА ДЕПУТАТИИ СЪЕЗДА

СОЦАМ

ЦХЬАТАРРА БОКЪОНАШ ЙОЛЧА СУВЕРЕННИ РЕСПУБЛИКАИ КЕРДАЯЬККХА ФЕДЕРАЦИ САННА А ЙОЛАШ ССР СОЮЗ ЙИТАРА ХЬАКЪЕХЬА

СССР халкъа депутатий Съездо поименни голосовани а яь **соцам бу:**

моллагIча къамах волча сага бокъонаши паргIатонаши биззача боараме Iалашъергйола цхьатарра бокъонаш йолча суверенни республикай кердаяьккха федераци санна ССР Союз йитанза яргйоацаш лархIа.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 ш. 24 декабрь.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАИ СОЮЗА ХАЛКЪА ДЕПУТАТИИ СЪЕЗДА

СОЦАМ

СОВЕТСКИ ПАЧХЬАЛКХЕН МАIАНА ХЬАКЪЕХЬА

Поименни голосовани а яь СССР халкъа депутатий Съездо **соцам бу:**

Советски пачхьалкхен цIи — Советски Социалистически Республикай Союз йитарах йола предложени хьаллаца.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 ш. 24 декабрь.

УРХЕ ЯЬККХАЙ

Кхо бутт мара бизабац опытни инженер Кузьмин Анатолий Владимирович керте латта «Правобережный» яха керда промысел вIашагIа а елла, болх бе йолаенна. Ше болх бе йоланнача кхаь бетта планал тIех цо даьккхад 23240 тонн мехкдаьттеи ворхI миллион кубически метр совгIа мехкдаьттаца хьайоагIа гази. Из еррига бийдал лакхерча категорех а йолаш, мехкдаьттеи гази чакхйоахача заводашка дIаяхьийтай промысла болхлоша.

Даим яхье хьалха а латташ, башха-дика толамаш доахаш я укхаза мастера Корнеев Анатоле кулгалдеча бригада коллектив. ХIаьта шоай новкъосташта хьинаре къахьегарца хадданза хьокхам телаш ба операторащ Дубченко Евгений, Заутханов Рамзан, Щекин Алексей, Хасанов Мовлды, Суровецкий Виктор, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

ДЕПУТАТАШТА ДОЛА НАКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета членага
М. Ю. ДАРСИГОВГА.
РСФСР Лакхехьарча Совета членага
И. Ю. КОСТОЕВГА.
СССР-ен РСФСР-ен халкъа депутаташка
Х. А. ФАРГИЕВГЕИ Б. Б. БОГАТЫРЕВГЕИ.
НГIР халкъа депутаташка
И. А. КОДЗОЕВГЕИ М. А. ЗУРАБОВГЕИ.

Тахан, мехкарча къамашта юкъерча гIулакхий истоpe чухь эггара саготагIа йолча укх юкъагIа, гIалгIайи кхыдолен репрессированни халкъаш доллача хIамах догъиккхан де хIама доацача даьннеи долча деношка, кердача Союзни договора проект кийча я. ХIаьта а хIанз-хIанз граждански тIом хургба яхача дIакхаьчаб мохк, хIана аьлча репрессированни халкъий хьакъехьара Деклараци цар бокъонаш кахьата тIарча хабарашца кхайкаяр мара кхы хIама доацаш йиса я.

Тхо дог тийша да, даькъаза даьхача халкъий бокъонаш юхаметтаоттаярах дола дош — къамашта юкъерча довний юкъметтера бахьан нийсхонцеи массе оагIув чулоацаши къоаста ца даьчул тIехьагIа политико-экономически проблемаш толаме къоастаюлургйоацилгахи къоастае йиш йоацилгахи.

ГIалгIай пачхьалкхал цун исторически доазонашка законодательно юхаоттадара деша духьалений тактика лелаю СССР Лакхехьарча Совето. ГIалгIай халкъо дуккхача шерашка хадданза деш дола дехараши яхараши «яьссалене узамаш дечунг оаз» а хинна дусаш да. ХIара денна шаьрагIа гуш да, консервативни Центр ше хьаллотаяь къамашта юкъерча довний цIи йоае лаьрхIа ца хилар. Гучох, цхьаннена эшаш хургда-кх из мохк юкъеберзабаьча кризиса бокъонца бехке бараштa тIера адамий уйла дIалостаяр духьа.

Мехка Президенти «беррига президентски бIуи», мохк бита а бита, Гаргарча Малхбоалера княжество кIалхаръяккха оарцагIбаьннаб.

ГIалгIаша дукха садеттар бахьан долаш тIом бац къулбаседа - кавказски регионе, цхьабакъда, ба-м машар а бац укхаза. КъсХIАССР-о хьакхайкаяь суверенитет, хIаьта хIанз союзни республика статус, дIалийца гIалгIай лаьтташ цIаккха а ший карара ца далийтара тIаерзаяь я, цхьабакъда, дуне мел доал цунна мутIахьа хургдолаш гIалгIай халкъ а дац!

КъсХIАССР кулгалхоша кIалгIолла СССР Лакхехьарча Советаи мехка Президентаи цIур чубехк эггара къизагIа дола гIулакхаш, цу даькъе тIема низаш а, тIалахка деза яхаш, гIовтта кийчбенна гIалгIай турапеи топацеи тебайтар духьа. Цу гIулакха Лакхехьарча Советe, КПСС ЦК, Президентски советe дош отташ болча хIирашкахьа увзарех шоаш пайда эцача хана цар вIалла а йоакхо йиц цу районе цIий Iенадеш дов иккхачул тIехьагIа еррига перестройка а моллагIа реформаш а бIарччача мехка хIалакьхургхилара.

Оаха хьадех шугара, оахош хержарашкара, Советски Гаьдала цIерагIа сталински диктатуро дIаяьха къамий образованеш йизза юхаметтаоттаялцца йолча хана Союзни договора кулгаш ца яздара тIахъехаш союзнии автономнии республикай Лакхехьарча Советашка шо кхайкилга.

ГI. АХРИЕВА цIерагIча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода болхлойи гIулакхера нахи Р. ТОЧИЕВ, В. ДАЛЬКЕ, А. БУЗУРТАНОВ, кхыбараш. Кулгаш яздьраш берригаш а 328 саг.

РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕСС-ЦЕНТРО ХОАМ БУ:

Халкъа образованена, Iилмана, культурага, дина, тIехье кхетамца кхеяра, спорта, этикана йолча парламента массазарча комиссе председатела Л. Н. Хацнева совещани яьй республика лакхерча дешара заведенейи Iилма - тохкама учреждeнейи кулгалхоща, общественностаца. Цига дийцад «Нохч-ГIалгIай Республика истори» а «Нохчий, гIалгIай литературай истори» а яха фундаментальни Iилман балхаш кийчдарах дола дош.

Нохч - ГIалгIай историе, экономика, социологе, филологе Iилма - тохкама института директора А. А. Манкиева, къамий политиканеи къамашта юкъерча гIулакхаштеи йолча парламента массазарча комиссе председатела А. М. Бугаева, ЧИГУ ректора В. А. Кан-Калика, республика халкъа депутата А. К. Гериханова, кхычар, дергдолча тохкамий концептуальни проблематиках, уж яздара лоацаргдолча перестроечни наькъех шоаш дувцаш, белгалдоахар, балхаш яздеш къахьегача хана республика еррига интеллектуальни потенциал оарцагIъяккханза, Iилман къона низаш мамогга юкъеозанза дарг ца хилар.

Гулламащ деча балхий Iалаьмате бокхха общественно - политически эстетически лоархIам теркал а беш, совещане доакъашхоша йоахар, халкъа образованена, Iилмана, культурана, дина, тIехье кхетамца кхеяра, спорта, этикана йолча Лакхехьарча Совета массазарча комиссеца хургйолаш монографеш тIа беча балха йола координационни совет вIашагIъеллача, томий кулгалхошцеи авторски коллективашцеи цхьана гуллулга вIаштIехьдаьккхача бакъахьа да.

Общественностаца беча балха, цунцарча бувзамий керда формаши методаши денна лохаш я Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета къамий политиканеи къамашта юкъерча гIулакхаштеи йола массазара комисси.

ТIайийцача пачхьалкхен суверенитетах йолча Деклараце цхьайола положенеш а из ювцареи дIайовзийтареи даькъера интеллигенце дехкараш а, хIаьта иштта кепатеха араяьккха меттай хьакъехьарча Закона проект а шерра ювцанза яргйоацандаь укх деношка аргIан вIашагIкхетар хилар комиссе членийи Iилмани творчески интеллигенце викалашца.

Шоаш къамаьлаш деча хана интеллигенце лоархIам Iалаьмате боккха хилар белгал а доахаш, цунна тахан хьинаре вахара позици чIоагIа доши ца тоъалга цхьатарра бакъдеш бар А. М. Бугаев, Я. С. Вагапов, ГI. Эльмурзаев, Х. А. Хизриев, П. Г. Коломенский, А. А. Манкиев, Х. Фирзаули, Л. С. Умхаев, Р. К. Ужахова, Х. С. Ахмадов. Нагахьа санна тахан вай хьисап деш, уйла ещ, оарцагIдоалаш а доацаш, дага дех-дехар дувцаш, хIанзарчоа тоъаргда яха уйла йолаш хуле, тIаккха вай вIаштIехьдаргдац воай барт тоабеш, машар беш йола мисси кхоачашъе.

Къаьстта белгалдоахар, хIанз вай республике сатийна лела къамашта юкъера гIулакхаш кхы ца талхийтара, вайцига дахача дерригача халкъий бокъонаш цхьатара хулга Iалашдара гIулакха интеллигенце лаца деза дакъа.

ВIаши дикагIа довзари кхетадари, лоархIаш хилар, дукха къамаш чудолча вай цIагIа машар лоаттабар — цу гIулакха вIашагIдетта деза Iаьдала органий, интеллигенце, еррига общественноста низаш. Ишта да цу вIашагIкхетарах бухсоцаш хьахиннар.

Меттай проблемаех дола дуккха дешаш дувцар духьа метташ тохкача Iилманхошца вIашагIкхетар хилар республика Лакхехьарча Совета къамий политиканеи юкъерча гIулакхаштеи йолча массазарча комиссе членийи.

ВIашагIкхетар ше дIадоладеш, массазарча комиссе председатела А. М. Бугаева лоацца хоам бир гулбеннарашка, маттаех дола Закон тIаэцара республика Лакхехьарча Советеи правительствеи беча балха хьакъехьа, цига хиннараш тIахьийхар цунна юкъе хьинаре дакъа лацара. Цо белгалдаьккхар Нохч - ГIалгIай Республика пачхьалкхен суверенитетах йола Деклараци чакхйоаккхача юкъагIа из документ тIаэцар боккхача лоархIаме хилар. Шоаш къамаьлаш деш Я. С. Вагапова, В. Д. Тимаева, Ф. Г. Оздоевас, А. А. Манкиева, О. В. Чапанова, А. Т. Карасаева, С. Джамирзаева, А. А. Сумбулатова, Я. У. Эсхаджиева, А. И. Халидова, Л. Д. Мальсаговас дийцар кепатеха араяьккха меттаех долча Закона проект массови информаце средствашка. Iилман учреждeнешка, дешара заведенешка, Iилманхой, специалисташ, общественность юкъе а озаш, шерра ювцанза ярг ца хиларах.

Къамаьлаш даьрех дукхагIбараша могадора меттаех долча Законо республика территоре тIа дахача халкъий духовни хьашташи эшараши теркалде дезилга.

Нийса лаьрхIад меттаех, уж дегIадоаладарах дола дош, кхыча республикай викалаш а тIахьийха, 1991 шера бIаьстан юкъе республике гулъе лаьрхIача Iилма-практически конференце дувца оттадар.

Нохч - ГIалгIай Республика халкъа депутата Абдулла Махмудович Бугаева № 42 йолча Нахимовски округа харжархой цIерагIа округе медицински гIулакх делга тоадарах дола дош оттадаьдар Министрий Совета хьалхашка.

Республика Министрий Совето Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа лорий-санитарни службаца цхьана дийцад микрорайоне баха нах Грозный станце отделенчески больницана тIачIоагIбара хьакъехьа даь дехар, мегаргдолаш лаьрхIад больнице йолаш йолча профилашка гIолла стационарни медицински новкъостал делга, иштта поликлинике йолаш йолча специальносташка гIолла поликлинически новкъостал делга а.

МАЛАГIА ЗВАНИ ЙОЛАШ ВА ПРЕЗИДЕНТ?

Массанена хар, лов, мотт сона, малагIа воински звани йолаш ва СССР Президент М. С. Горбачев? СССР оборона Министерства кадрай Керттерча управлене справкагIа Горбачев — запасера полковник ва. Из звани цунна еннай 1978 шера.

ВЕТЕРАНИЙ ВIАШАГIКХЕТАР

Укх деношка КПСС рескома конференц-зале болх беш хилар тIемен къахьегамен ветераний республикански совета пленум.

Цига дувца оттадаь дар дукха ха йоаццаш хиннача Ерригсоюзни ветераний пленума ваIадех дола дош. Вай мехка таханара хьалц ветераний декхараши.

Цу деша хетаяь доклад йир Нохч-ГIалгIай республика ветераний совета председатела В. Филькина.

Пренех дакъа лаьцар: ветераний Грознерча совета председатела С. Сидельникова, ветераний Наьсарерча совета председатела С. Плиева, Е. Баженовас, Грознерча гарнизона политотдела начальника Н. Еланске. Цар белгалдаьхар ветераний вахара хьалаш тоадара наькъаш, политически даькъе цар кхоачашде деза гIулакхаш.

Пленуме къамаьл даьча Нохч - ГIалгIай республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела Г. Эльмурзаева дийцар республика экономически а политически а хьалех белгалдир уж эргадахара ветеранаш дукха къахьегаш болга.

Республика ветераний совето соцам тIайийцар Еррингсоюзни пленума ваIадаш хьаллацарах а кхоачашъярах а.

Пленуме къоастадир организационни дош а — республикерча ветераний совета председатела заместителалла хержар тIемеи къахьегамеи ветеран Д. Чапанов.

ХЬАЬКЪАЛ—САБАР

ДIадахача шоатта дийнахьа Грознерча пачхьалкхен филармоне гулбеннабар республика столице бахача гIалгIай къаман викалаш. Иштта укхаза бар нохчий, эрсий, Грозне дахача кхыча къамех бола нах а. Уж баьхкабар РСФСР халкъа депутаташца Богатырев Бембулатацеи Костоев ИбраьхIимацеи вIашагIкхета лаьрхIа. Цу кхетачене, дакъалоацаш яр гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра йола Оргкомитет, «ЦхьоагIо» яхача гIалгIай къаман барт бара йолча фронта членаш, бусалба дина викалаш, парте, тIема, къахьегама ветеранаш.

Гулбеннараштa хьалхашка шоаш РСФСР халкъий депутатий аргIана йоацача Съезде дакъа лоацаш баьча балхах йола отчет йир РСФСР халкъа депутата Богатырев Бембулатa. Цо дийцар, съезд малагIча хьале болх беш хилар, довзийтар цига депутаташа тIайийца документаш. Къаьстта а теркам тIабохийташ дийцар цо ше а Костоев ИбраьхIима а харжархоша денна керттера наказ — гIалгIай пачхьалкхе юхаметтаоттаяр — кхоачашдеш Съезде даьчох. Цу хьакъехьа наьха са мукъадоаккхаш бола хоам баьчул тIехьагIа, гулбеннараша даьча дуккхача хаттарашта дог тешадеш дола жоп делар цо.

Цул тIехьагIа къамаьлаш даьча ветеранаша Плиев Султана, Барахоев БугIдана, Хантыгов Идриса, Келигов Закречо, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента Танкиев ИсмаIала, «Вошал» яхача орстхой общества председатела заместитела Гандалоев Идриса, «ЦхьоагIо» яхача гIалгIай къаман барт бара йолча фронта председатела хьалхарча заместитела Котиков Беслана, иштта дуккхачар чIоагIа дог лазаш дийцар ГIалгIайчене эттача чоалханерча общественно - политически хьалах, из кхохкам дIабаккхара а гIалгIай пачхьалкхе юхаметтаоттаяр парламентски наькъаца къоастадара а шоашта дича бакъахьа хетачох. ХIаьта РСФСР халкъа депутаташа Б. Богатыревеи И. Костоевеи Россе парламенте а Съезде а баь болх массава раьза а волаш могабир.

ВIашагIкхетаре дIайийшар ГIалгIайчен автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета гIалгIай халкъага яь заявлени.

Собрани чакхйоалаш гулбеннараша тIайийцар лаьрххIа резолюци. Из оаха тахан ше йолчча тайпара кепатох.

г. Грозне бахача наьха собране РЕЗОЛЮЦИ

Грозне бахача наьха собране, РСФСР халкъа депутата Б. Богатырева отчетага ладийгIачул тIехьагIа, белгалдоаккх, Нохч-ГIалгIайчене, хала хете а, чIоагIа ира социально-политически кхохкам латталга. Цу кхохкама керттера фактор я гIалгIай халкъа пачхьалкхен юхаметтаоттаяра проблема.

Сталински депортаци бахьан долаш духадаь гIалгIай халкъа, хIаьта цунца хIара гIалгIачун бокъонаш—из беррига наха хьаллоацаш бола къаман бала ба.

Собране соцам бу:

1. РСФСР халкъа депутатий аргIан йоацача съезде дакъа лоацаш РСФСР халкъа депутата Б. Богатырева баьча балхах йола отчет теркаме а эца, РСФСР халкъа депутаташа Б. Богатыревеи И. Костоевеи Россе парламенте баь депутатски болх могабе.

2. ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета хIанзарча общественно - политически вахара бокъонца бола мах хоадабеш, гIалгIай халкъага яь заявлени могае.

3. РСФСР халкъа депутатий аргIанарча Съезде гIалгIай халкъа пачхьалкхе юхаметтаоттаяра долча дешага хьажжалца, гIалгIай халкъа чрезвычайни съезд гулъяр ца эшаш лархIа.

4. 1990 шера 17 декабре РСФСР-е политически репрессеш ярца Iазап лайначарна йизза реабилитаци ярах бола халкъа депутатий РСФСР Лакхехьарча Съезда Соцам могабе.

5. Нохч - ГIалгIай Республика суверенитетах йола Деклараци, гIалгIай пачхьалкхенах дола дош къоастадеча дикагIча оагIорахьара гIо деш санна лархIа.

6. Нохч - ГIалгIай Республика Лакхехьарча Советагара ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитетах, гIалгIай халкъа лоIам кхоачашбу цаI йола орган санна лоархIилга, цунна балха моггача тайпара новкъостал делга хьадеха.

Дош да массазарча комиссей председателашта

Республика Лаьххьарча Совета пресс-центро газет дешарашта дIахо а бовзийт массазарча комиссей болх. Тахан кагирхой гIулакхашта йолча Лаьххьарча Совета массазарча комиссе балхах дувц цун председатела Н. Н. Магомадова.

КАГИРХОЙ — ДУКХАГIА ТЕРКО

— Насреди Нажаевич, кагирхошта юкъе лелача гIулакхашка хьежача, Хьо керте латтар вай парламента лоархIамегIа йолча комиссех цаI я — кагирхой гIулакхашта йола массазара комисси. МалагIа проблемаш я, Хьона хетачох, республикерча къонача наха хьалхашка латтараш, уж къоастаяра фу де деза аьнна хет Хьона?

— Ховш да, вай республике бахача наьха эггара йоккхагIа йолча социальни группех цаI кагирхой болга. 16 шерагара 30 шерага кхаччалца ха яьнна 312 эзар саг ва уж хIанз. Цун маIан кхетадара чIуча кхоачам ба, соахка кагирхой къахьегама ресурсаш Нохч-ГIалгIайчене бахача берригача къахьегалургдолча нахах 40 процент хинна хилар. Кагирхой образоване боарам а лакхлуш ба. ХIанз юкъерча общеобразовательни школашкеи республика дешара заведеней дийнахьарча отделенешкеи деша вагIа 60 эзар гаргга саг. Царех 23 процент — дийнахьа дешача общеобразовательни школай лакхерча классашка; 31 процент — профессионально - технически училищашка; 46 процент — лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведенешка. 1989 шера кийч а ваь, халкъа боахаме дIахьожаваьвар 6242 специалисти 7758 квалифицированни болхлой.

Укх тIеххьарча шерашка вай мехка лоархIаме решенеш тIаийцай къонача дезалий, деша багIача кагирхой, тIемахой - интернационалисташ хиннарий вахара материально - бытовой хьалаш тоадара, профориентаце система эргаяьккха тоаяра, ВЛКСМ боахама гIулакхаш, кагирхой фусамий комплексаш чIоагIъяра, кхувшбоагIараша общественни производстве дакъа лацара таронаш шеръяра, кхыяраш.

Цхьабакъда, кагирхой политикана паччахьалкхен бIарчча концепци ца хиларон цунца дувзаденна дукха соцамаш, решенеш бизза чулоацам боацаш хиларои, уж кхоачашдара лерттIа тIахьожам ца лоатIабаро, отталь мероприятеш чакхъяхара хьежаду ахча гIулакх доацаш центра кара хиларо, моттигерча таронашка хьежжа кийчъяь механизмаш ца хиларо кагирхошта юкъе Iайна проблемаша вIашдухьаленаши, дIа ца яхарал совгIа, кхы тIа а совъяьхай уж.

— Рыночни отношенешка довлача юкъагIа уж еррига проблемаш кхы тIа а чIоагIлургьяц, аьнна хетий Хьона, е керда ярош отта а мег...

— Иштта хила мегаш а да из. Рыночни отношенешка довларо, боахама расчет шерагIа юкъейоалляро халагIа хилийтай кагирхошта хьовзам беш йола проблемаш. Масала, новкъа ца хила йиш яц, укх тIеххьарча хана республике хьабе болх боаца кагирхой дукхагIа бебар. Соахка хьабе болх боацаш 50 эзар совгIа кагирхой бар. Профессиональни кийчон боарам лоха хиларах, производственни опыт ца хиларах, кадрови болхлошца нийсбича кагирхой говзал лоха хиларах балха мегац аьле эггара хьалха уж дIабоахар балдара.

ЧIоагIа Iаткъаш я социальни проблемаш. Масала, юкъера лаьрхIача къонача болхлошеи тIулакхерча нахеи эца алапи 120—140 сом мара дац бетта, хIаьта из дукха а кIезигагIа да экономике паччахьалкхен сектора болхлоша эцачул. Дикача хьал тIа бац къона дезал а. Бетта цунна хьатIадоагIа рузкъа ше кхабара эшачул дикка кIезигагIа да. Ахаш студенчески дезал фусамашца Iалашбанта ба кхыметтел общежитешка а.

Дика дац кагирхоша салоIаргдола гIулакх вIаштIехьдаккхар а, хIаьта цунга хьежжа ма хулий цар социальни юхь а. Кагирхой кIезигагIа аха баьнаб библиотекашка, кино, театрашка. Спортивни гIирсаш эсала да. Юртий 14 районах пхеннахьа мара яц стадионаш, цудухьа физкультурацеи спортацеи дизза дакъа лаца вIаштIехьдалац кагирхой. Туристско - экскурсионни гIулакх дIа ца кхоачаш аханел совгIа кагирхой ба.

— Мишта кхетаду Iа укх тIеххьарча шерашка кагирхоша общественно - политически гIулакхашка лоаца дакъа меддалар?

— Из къайле яц. Официально болх беш йолча структурашка, белггала аьлча, комсомоле, кагийча нахеи мехкарашеи лоаца дакъа тоъал кIезигденнад. Общественни вахаерча застойни гIулакхашта еш йола протест санна, кагирхой Iалаьмате дукха проблемаш къестае хIанзарча социальни институтий низ ца кхачар санна лархIа мегаргдолаш да общества ганзехи идеалехи кагирхой дIахоадабара процесс тIа-тIа кIоарглуш латталга. Из бахьан долаш да вахарах царна кхоачам ца хилар, догъиккхаи тешам байнеи уж хилар.

— Общества цхьадолча дакъо хIанз этта хьал ноахалашта, даьштен бераштен юкъера дов санна лоархI. Нийса да аьнна хетий хьона из? Е уж дерригa хIамаш юхатохара кагирхошта лаьрхIа политика лелае еза паччахьалкхено?

— Юкъ-юкъе чакхдоахача цхьаццадолча гIулакхашца воздействи юларгъяц кагирхой социальни вахара хьала, хувцалургьяц царна юкъе есса гоамала уйла, лерттIа царна гIо деи уж хьаллацеи вIаштIехьдаргдац. ХIанз этта проблемаш дукхеи иреи хиларо дIадех кагирхой гIулакхашца дувзаденна долча дешашта кIоаргга уйла а массе оагIув а чулоацаш болх белга. Уж проблемаш, мелла яь а, дикагIа къоастаяра леррагIа чакхйоахаш бокъонца вIаштIехьъяьккха паччахьалкхен политика хила еза кагирхошта. Вахаре из бокъонца чакхъяхара халкъбоахамеи политически реформаш янза яргьяц. Цу хана белгалде деза кагирхой политикаша цхьана чакхдоахаргдола хьадда социально - экономически гIулакхаш, республика экономикереи финансови хьалереи халонаш теркал а еш. Цу гIулакха, республика паччахьалкхен суверенитетах йола Деклараци тIаийцачул тIехьагIа, цIенхаштта уйла е еза кагирхой хьакъехьа лаьрххIа законаши нормативни акташи кийчъяреи тIаэцареи, республика а къаьст - къаьста предприятеш а экономически социальни дегIайоалаяра планашкеи программашкеи къаьстта разделаш белгалъяра, ресурсашца, кхоачашъергьярашца, кхоачашъяра ханашца ювза а ювзаш, лаьрххIа йола программаш кийчъяра. Цар тIа хила езаргья кагирхой проблемашта хетаьча социально - экономически организационно - боахамеи, кхыйолча а мероприятей комплекс.

— Насруди Нажаевич, кагирхошта гIо дара малагIа гIулакхаш чакхдоах республика правительства, белггала аьлча, Хьо керте латтача комиссе?

— Кагирхой социальни оагIув хьаллацара дешаша нерттера моттиг дIалоац Лаьххьарча Советеи правительстваи гIулакхашка. Из хьахьокх, дукха ха йоаццаш Совмине таханарча ханага хьежжа йола кагирхой керда структураш вайцига хьаярах дола дош дувцаро а. Уж дешаш гIеттадир Д. Г. Завгаева Афганистана ветераний республикански союз вIашагIъелларашца яьча совещане а. Кагирхошта балхаш Iалашдаран цар дукха проблемаш къоастаяларан тIадерзадаь хьадда гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад.

Рыночни экономикага довларца дувзаденна тха комиссе эггара хьалхарча аргIанара гIулакхаш а лаьрхIа оттае йолаьй лаьрххIа йола комплексни программаш: «Кагирхошта социальни гIо дар», «Кагирхошта хьабе болх Iалашбар», кхыяраш.

— ТIеххьара хаттар да са. МалагIа бувзам лоаттабу Iа хьайх тешам беннача нахаца, мишта кхоачашду цар наказаш?

— Дагадохийтаргда аз, социальни проблемаш Iалаьмате сагота эттача № 19 йолча Хмельницки округерча харжархоша со республика халкъа депутаталла хержа хилар. Керттерча проблемаех цаI — из я школа хьалъяр. «Ипподромный» яхача микрорайоне 1000 совгIа бераш дах деша даха хз йолаш. ВIалла сагота а боацаш школа здани хьалъеш латта хIанз кхоалагIа шу да. Из бахьан долаш сов хьалйиза я лоаллехара № 7, 14, 15 йола школаш, ХIанз массехк бутт баьннаб гIишло хьалъеча цхьаккха болхло воаца. Цу деша вIашагIкхетараш хиннад са «Чечингстрой» ПСМО кулгалхошца — из гIирс хьалбеча СМУ-5 начальникагара волавенна управлене начальникага кхаччалца барашца, цхьабакъда, цунах хIанзалца хувцаденна хIама дац.

Микрорайоне баха нах дукха леткъ цигара моттиг цхьалхаяккханза хиларах. Улицашка сердал яц, гIаш нах лела наькъаш дац. Частни сектора нувхаш ханханнахьа дIакхахьац.

Даим теркалде дезаш да микрорайоне бахача наха медицински гIулакхаш вIаштIехьдахара дешаш. ХIанз помещени еннай 9-ча горбольница берий консультацена филиал хьаеллара. 4-ча поликлиника филиале болх беш мел эша специалисташ (уролог, ревматолог, кардиолог) хургбола гIулакх вIаштIехьданиха гIерташ ва со. 1992 шера план оттаьй 600 саг чуэцаргвола поликлиника хьалъяра.

Фусамаш во хиларах леткъараш дукха ба. Цхьадолча цIеной тховнех хий чуух, хих йизза латт подвалаш. Дукха балхаш кхоачаш ца деш дIаеннай укхазара детсад, кога гIирс була моттиг яц цига хIанз а. Хьо дIа мел хьежача метте да ца хилар гуш да. № 133/4 йолча цIенна дехьа кIоаг баьккхаб керда гIирс хьалбе аьнна, цхьабакъда цун да малав хац е горисполкома УКС-ана а, е райисполкома , а, хIаьта ха дIаяхарца цунах колдий Iам хулаш латт.

Бахача наха чIоагIа лоткъаю бувзама управлени. Почта массаза, дукхагIча хана деннеи бийсаннеи, тIехьаюсаш йоагIа. Телефонаш - автоматаш вIалла а болх ца берга лархIа мегаргйолаш я. Нах сагота ба микрорайоне телефонизаци яра деша а. 1991 шера денз вIашагIйолларгья АТС-21. Из болх бе йолаялийтачул тIехьагIа микрорайона телефонизаци ярца дувзаденна дола дешаш сихагIа къоастадергда, цхьабакъда, цхьадола цIенош телефонизаци йоацаш дIател гIишлонхоша, тIаккха цо а кердача лоткъамашта дола бахьан хьахулийт.

Аз дехар дарах правительства хIанз 500 эзар сом хьожадаьд «Ипподромный» микрорайон йола моттиг тоаяра, хIаьта из болх хIанз дIаболабаьб.

Лоацца аьлча, халкъа депутат хиларах тарра са проблемаш дукха я. Сайх наьха беннача тешама хам а беш, сай харжархоша сайна тIадена цхьаккха дош теркал ца деш ца дита хьож со.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Чехо-Словацки парламента шинна палата кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комитеташа могаьй ЧСФР Президента Вацлав Гавела Саудовски Араве, цун правительства хьехарах противохимически защитана болча специалистий группа яхийтара хьакъехьара предложени.

183 сагах латта, мел эшача техникацеи снаряженецеи массе оагIорахьара дика кийчъяь йола отряд могаргдолаш я эггара хьалхарча юхьигагIа эшаш дола гIо де, нагахьа санна Персидски заливе химически герз юкъедоаккхе.

СУРТА ТIА: Саудовски Араве дIаяхийта кийчъяь грузовикаш.

ЧТК—ТАСС сурт.

ДЕРРИГА ХАЛКЪА ЛАЬРХIА

ИАН-а корреспондента хаттараштa жоп тел Великобритане кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча парламентски комиссе председатела, консервативни парте члена Дэвид Хауэлла.

— **Европерча массазарча герзашцарча низий хьакъехьарча Договора мишта мах бу Iа?**

— Из герзаш сихдаь хьаделга юхасоцадара даькъе карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIама да. Кхоачаш хинна даьнна хIамаш цхьадолча даькъе белгалду цу соглашене, хIана аьлча Европа Малхбоалехьа герзаш дIадахара процесс тахан дIайолаеннаяц. Советски бIун йоккхий контингенташ хIанз шоайцига юха цIайолхаш латт укх массехк бетта. Париже кулгаш яздаьча Договоро гIо ду вай континенте машар чIагIбара.

— **Малхбузен тIема-политически стратеги «советски кхерама» темага хьежжа хиннай дукххача шерашка. Цу даькъе цхьаккха хIама хувцаденнадий-хьогI?**

— Iалаьмате доккхийи дикеи хувцамаш хиннад. Доллача хIамо хьахьокх хIанзара машара процесс юхаластаргйоацаш хилар. «Аьшка пордон» ментамитет гаьнарча заманца дIайода. Хьалхарча плане отт кхерамзле вIаший Iалашъяра гIулакх. Цу цхьан ханна теркама кIалхара дIадалийта мегаргдац керда хьатIадоагIача итт шера кердача тайпарча кхерамашца гIулакх хила дезаш хулга. Эггара кердагIа дола масал.

— Персидски заливера кризис. Вайна гуш да. Советски Союзо, Малхбоален Европа кхыча мехнаша цу довнна духьалъоттар духьа юкъа къахьегача хьалашка Малхбузенцеи дунен халкъашта юкъерча еррагача сообществацеи цхьана гIулакхаш леладеш хилар.

— **Париже вIашагIкхетар хинначул тIехьагIа СБСЕ процесс дIахо дегIаахара перспективаш миштай аьна хет хьона?**

— Эггара хьалха ала деза, из дийна процесс хилар. Цунца дакъа мел лоацарий вахара хьашташта махеттара я из. ХIаьта а чакхъяха езаш тайп-тайпара этапаш я хьалхашкахьа. ХIанз вай, мадарра аьлча, хьалхара гIа боахаш да. Дукха ца говш шоай гIулакхаш дIадоладе дезаш я керда хьаяь СБСЕ учреждениеш а хIаьта иштта хьалхагIа хинна европейски институташ а. Масала, Европа Советага таро кхоач шин дегIулакхий доазонаш шерде. Цун оагIув хьаллоацаргба Европейски ассамблея. ЛоархIаме дакъа лоацаргда иштта довнаш ца хилийтара вIашагIйоллаш йолча Центро а. Ужжамо хIамаш Европе хьалхагIа хиннадац.

— **ХIанзара тIема организацеш эшаргйоацача яргйола ха йоагIаргхиларга доглаха йиш йолаш дий гIулакх?**

— ГIулакх миштад аьлча, союза маIан долаш организаци мичай СБСЕ, цудухьа хIанз а ала хала да масала, Къилбаседантлантически союз хувцара гIо деш из хургья, аьнна. Долла хIама ши-ший моттиге дIаоттадара ха эшаргья.

— ХIанз Европа малхбузехьа экономика даькъе интеграце процесс йолаенна а хIаьта Европа малхбоалехьа экономически эргалоний даькъе йоккхий халонаш гуччахьа латташ а хилар теркалдича, цу даькъе йоккхача Европа доазонел чухьа цхьана гIулакхаш леладара перспективаш, хьона хетачох, миштай?

— Малхбузен Европа интеграци — из ше къаьстта процесс я. Цун доакъошхой дукхагIа хулга дукххача хьалех тийша да. КIезига ха эшаргьяц уж тайпа хьалаш кхоачашдара. Масала, Европа Малхбоален цхьадола мехкаш Европейски экономически сообществаца лелаеча торговлерча йоахача, пошлинех мукъадахаргара дIадоладала мегаргдар. Иштта цхьана дакъа лоацилга а дIадаккхац юкъера, ФуннагIа-моллагIа дале а, эггара хьалхагIа шин оагIорахьарча юкъмоттига дерригача доакъошка кхы а шерагIа цхьана гIулакхаш леладара никъ бала беза.

— **Цхьаццайолча паччахьалкхенаша, масала, Советски Союзо, «шийла тIом» дIабалар Париже официально бакъде йиш хилийта йола хельсински процесс дегIайоалаяреи кIоаргъяреи гIулакха юкъе лаьцача даькъа мишта мах бу Iа?**

—Европа дегIайоалаеча хулаш дола дика дувцамаш гуччахьа да. Из да къаьсткъаьстача правительствашa санна, иштта тайп-тайпарча общественни организацеша а къахьегарах хьахиннар. Доккха дакъа лаьцад объективни факторашa а. Масала, обменашта паргIато лулга дIадехаш йола керда технологи чIоагIа дегIаяр санна яраша. Цо йиш хилийтай дагардар къайла ца кхахьа, гуччахьа дIаала. Шеко йоацаш хам бе боагIа цу дерригача хIамашка шун мехко лаьцача даькъа, М. С. Горбачева хьийгача къин.

Спартак БЕГЛОВ. (ИАН).

Лондон.

НИЙСАГIА ДОЛЧА ГIУЛАКХАШКА

— ХIанз а сай болхлошта октябрь бетта алапи деннадац аз, — шийна дагадоаллачоа соца дагаваьлар Палестина Паччахьалкхен президента советник Бассам Абу Шериф. — Казнана устии указани еннай цхьаннена а ахча ма лулда аьнна. Официальни даннеегIа, ООП-а бюджет 30 процент кIезигьяьй. ХIаьта госаппарата чиновниккий алапи — 9—12 процент.

Иранаца барта даха гIоргтарах е политически а, е экономически а гIойле яьнная ООП-ана. Ховш мадарра, цун бюджета доккхагIдола дакъа мехкдаьтта доахача йIаьхийча паччахьалкхенаша сагIийна тийннача ахчах латтар. Персидски залива мехкашкара ухаш хинна новкъостал хIанз сецад.

ХIаьта из, хьагучох, дукхача цIенхашттарча халоний цхьа юхьиг мара яц. ЧIоагIа воча хьал тIа ба Персидски залива мехкашка массаза а бе болх хинна бIаьш эзараш палестинцаш. Цу йIаьхийча регионе тахан, Iарбий прессо белгалдоаккхачох, балха дIаэцача хана дукхагIа теркалбераш египтянаш ба. Хоам ба беш, палестинцаш Саудовски Аравера дIаухийт яхаш.

Агрессораца дика гIулакхаш леладе гIертар дунен халкъашта юкъерча ООП-а сийна чIоагIа Iаткъад. Палестински гIулакха духьала бараштa кхы цхьаькха а бахьан нийсденнад ООП массаза а терроризме бехке еш хилара Саддам Хусейна «цIий Iенаду режим» хьаллацар IотIатохара. Израило хьакхайкадаьд, палестинцаша шоашта ховшше а цIур юкъе а белла Малхбоалехьарча Иерусалиме аль-Акса яхача маьждига юххе доккха зулам даьнна дов гIоттадайтад дунен общества теркам Персидски заливерча событешта тIера дIалостабайтар духьа, аьнна. Цига дIакхаьчад гIулакх.

Цу дерригача хIамаша, цул совгIа Iарбашта юкъера барт эгIа болабаларо а, шеко йоацаш, юхасоцаяй палестинций машаре наступлени. ООП кулгалхой сий долаш хIама да хIанз эттача хьала бе боагIача тайпара мах бе царна хар. Уйлаш хувцаенна хилар зеделар Iарбий мехкий Лига (ЛАС) тIеххьара заседани йолча хана а Ирака духьал а яьна ООП-ас из организаци бокъонца йохачара яьккхача. ЛАС-а хьакъехьа белггала аьлча, цун штаб-квартира Тунисера Каире дIаяхьар бахьан долаш шин оагIонна юкъе барт вIашагIа ца кхеташ латт тахан а. Нагахьа санна хIанзарча хьалашка из цига дIаяхьар Ирако вIалла а мегаргдоацаш лоархIе, ООП Iарбий Магриба Совета членаш долча мехкий позицена тIехьа я. Лига геттара дIаюгалга тIехьадаккха мара а ца оалаш.

Малхбузен мехкий общественноста гарга гIоалдаьнна ший сий юхаоттаде гIерташ тIатеIла болх беш я ООП цу цхьан ханна. Цу оагIорахьа баьккха гIа санна лархIа мегаргболаш ба хьатIадоагIача шера ООН Генеральни Ассамблея балха юкъе израильски делегаце дакъа лацара духьале е дага яц ООН-ера палестински дипломати аьнна баь хоам. Массаза а яхар мо, ООП инициативагIа дукхача Iарбий мехкаша хIара шера цу тайпара предложени тел делегацей полномочешка хьожача ООН лаьрхIа йолча комитетага. Масала, укх шера цу тайпарча предложенена тIехьа голосовани йир шовзткъа мехка викалаша.

Из предложени Запада хетар фуд хьаяка даь хIама мара ца хилар гучадьлар цу тайпара инициатива йолаш хилар официально бакъде юххьанца палестински кулгалхоша ца тигача хана. Цхьабакъда цхьа кIира даьннача гIолла кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Ф. Каддуме духтIаваьккхар цу деша. Тунисски кепайоазонна ше еннача интервью тIа цо белгалдаьккхар, Израило дакъа лоацалга из паччахьалкхе духхьал Гаргарча Малхбоаленах лаьца тIаийцача резолюцешка хьежжа хьаьи йолаши йолча ООН-а членаш долча дерригача мехкаша бакъдаь тIаэцарца дувзаш йола план ООП-ага хилар. ХIаьта цун бокъонца дола маIан фуд аьлча, из да, Малхбоалехьара Иерусалим дIаяккхар, дIалийцача Iарбий лаьтташ тIа демографически хьал хувцар, цига израильски поселенеш Iоехкар закона духьала хилар баьделга.

ИАН-а корреспондентаца ше къамаьл деш цу хьакъехьа мадарра дийцар ООП Исполкома члена Асир Абу Раббос: «БIарчча хьанийцача цхьаккха корта боацаш йола кхы цхьаькха а конфронтаци йолае хьашт дацар аьнна хеталуш, селлара чIоагIа кхохкаденна да дунен тIара а регионера а хьал. Вешта аьлча, ООН член хиларах тарра, Израило бакъдаь дIатIаэца деза дунен халкъашта юкъерча цу организаце резолюцешн решенеши законни хилар».

Машар хьашт долаш йола ООП-а оагIонгахьара из къамаьл, хьагучох, Израилачул а дукхагIа ООН Кхерамзлен Совета еррагача резолюцеш тIа кулг латтача США-на доагIаш да. Формально ООП-а чуйоагIача Палестински кортамукъален фронто (ПФО) Израила духьала тIемаца яь акци бахьан долаш массехк бутт хьалхагIа соцаь Вашингтонацара диалог юхадIайолаярга вуташ дола наькъаш шоай хурдаь лохаш ба тахан ООП кулгалхой.

Духхьал цунца дувзаденна лархIа доагIаш да Ливера ПФО представительство дIакъовлара ООП дукха ха йоацаш раьза хилар а Нью-Йорке израильски политически кер М. Кахане верца дакъа лаьцад яхар цо хоадамболлаш харцдар а.

Лоацца аьлча, гIулакхаш меттахьа хьайнад, чоалхане политически ловзар дIахо дода.

Иван МЕНЬШИКОВ. (ИАН) Тунис.

Шу чакхдоалаш

Дика къахьегама лер йита, чакхдоаккхаш латт пятилетка тIеххьара шу Нохч-ГIалгIай карьероуправлене болхлоша. Дерригача технико-экономически хьокхамий шера планах хIанзлехьа толамца лоархIабаьб уж. Таханарча денга кхачалехьа планагIа лаьрхIачул тIех цар араийцай 115 эзар гаргга сома маьхa товарни продукции 90 эзар сом мах бола нормативно - цIена продукции. Республикерча гIишлонхошта чIоагIа эшаш йола тайп-тайпара нерудни гIишлон материалаш лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар.

Балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда а ийбеш, хьинаре къахьегача карьероуправлене коллектива кхы мел дола хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Къахьегама овсарле паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул пхи процент совгIа лакхъяьй цо. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьлй заданел тIех ара мел хийца товарни продукци. Нерудни материалаш зехьа ца йоаяйтарах, доагора - энергетически ресурсаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах карара шу доладелча денз хIанзлехьа планал тIех карьероуправлене болхлоша паччахьалкхенна баь пайда цхьа бIаь эзар гаргга сом да.

Къаьстта доккха беркат даьннад царна арендни подрядагIа бригадаш, участкаш болх бе йолаялийтарах. ОвсарегIа къахьега йолаеннай уж, чIоагIъеннай цар къахьегамеи исполнительски дисциплина. Долче, дикка дукхагIа да болхлоша ийду алапеш. Къаьстта дика болх а беш, хадданза яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьннай укхаза Аргунски карьерера Насуров Мовла керте латтача арендни участка коллектив. Управленерча еррагача карьерашта, участкашта юкъе эггара хьалха шера план кхоачашъярах рапорт деннад цо.

КОЛЛЕКТИВА СИЙ ЛОРАДУ

Ховш махиллара, транспорто во болх бярах вай мехкарча тайп-тайпарча регионашка бахача наха чIоагIа эшаш дола тозараш ханнахьа дIа ца кхоачаш дукха моттигаш нийсъеннай укх тIеххьарча хана. Иштта эттача хьале Iалаьмате боккха бехктокхам тIалатт междугородни перевозкай Грозненски автотранспортни предприяте водителашта. Из дика кхетадеча цар шоай низ кхоачар ду мехкарча халкъбоахама тайп-тайпарча участкашна шоаш дIа-хьа кхухьаш дола мовхьаш потребителашка дIакхачийтаран шоай коллектива сий доржаргдоаца гIулакх даран. Цу лостамагIа дика кайоалаш къахьегача АТП коллективо хIанзлехьа толамца кхоачашъяьй дерригача технико - экономически хьокхамий пятилетка тIеххьарча шера план. Карара шу доладелча денз хIанзлехьа паччахьалкхен планал тIех цо дIа-хьа дихьад барайтта эзар тонн совгIа халкъбоахама мовхьаш. Заданел тIех яь валови доходаш 270 эзар совгIа сом да.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани йийтта процент тIеххкоачашъяьй предприяте водителашэ. Халкъбоахама мовхьаш дIа-хьа дахьарга дIабода мах лохбарах, доагора-энергетически ресурсаш, кхыйола материалаш кхоярах планагIа лаьрхIачул тIех цар паччахьалкхенна баь пайда 390 эзар гаргга сом да. Автопарках пайда эцара задани 103 процент кхоачаш а яь, соахкарчул ворхIи ахи процент дикагIа пайда ийцаб цунах.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика къахьегаш хадданза яхье хьалхалатташи хиларца белгалъяьнна я Измайлов Мухьмад Дадашев Сайд-Сил, Магомедов Ахьми керте латтача бригадай коллективаш. АТП бригадашта юкъе эггара хьалха рапорт деннад цар шера задани кхоачашъярах.

ДУКЪ ДИЗЗА ДIАУВЗ

Шоай заказчиий хьашташ толамца кхоачашдара хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, дизза дукъ дIаувзачарех ба «Чечингавтотранс» производственни территориальни объединенена чуйоагIача Грозненски автоколонна-1737 водителаш. Шера керте цхьаькха бутт дIабахийтабац цар тIаийца декхараш тIеххоачаш ца деш. Цудухьа цар ханал хьалха кхоачашъяьй укх шера задани. ХIанзлехьа заданел тIех яьй 435 эзар тонно-километр. Автопарках пайда эцара заданех а толамца лоархIабаьб уж.

Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план дикка тIеххоачашъяьй автоколонна коллективо. Карара шу доладелча денз хIанзлехьа планал тIех цо яь валови доходаш 220 эзар сом да. Паччахьалкхенна пайда бара цхьайтта бетта задани 245 процент кхоачаш а яь, цу юкъа планагIа лаьрхIачул тIех баь пайда 600 эзар совгIа сом да.

Къаьстта дика къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш доахаш йола бригадаш кIезига яц автоколонна коллективе. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Мерзоев Юрий, Гаштаев Хьасан, Багаев Билал керте латтача бригадай коллективаш. Цар цхьаккха смена дIаяхийтац шоай нормаш 110—125 процентал чухьнахьа кхоачашъяь.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Ленинградски область. 60 шу совгIа ха я ГОЭЛРО эггара хьалхаръярех йола В. И. Ленина цIерагIа Волховски ГЭС болх беш йола. ЦхьоалагIа пятилетка йолалуча хана цо электроэнергеца Iалашъеш хиннай ах гаргга Ленинград. ХIанз, хьалха а санна «Ленэнерго» яхача гома чуйоагIаш йолча станце мощносташ тоъаш яц алхха райцентре бахача наха сердали йIовхали яллал мара. Цхьабакъда из лоархIаш яц цо луш бола энергетически пайда бахьан долаш, из чIоагIагIа лоархI цун истори бахьан долаш. Ераш я цу исторе цхьайола белгалонаш.

1918 шера марте В. И. Ленина предложенегIа Совнаркомо соцам баьб Волхов яхача додача хи тIа ГЭС йиллара хьакъехьа. Из план кхоачашъеча хьинаре дакъа лаьцад талант йолаш волча эрсий инженера профессора Генрих Осипович Графтиос. 1925 шера Волхов яхача хи йисте болх беш 1925 эзар саг хиннав. Барг, вабагIа, бел — уж хиннай цу ханарча гIишлонхой керттера орудеш. Цул тIехьагIа шу даьлча ГЭС болх бе йолаелар. Кхыметтел Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка а цо ший болх сацийтабац, цунна бомбаш чуйийтта яле а.

ХIанз Волховски ГЭС-о луш йола энерги — мехка электрически форда чу кхоача цхьа тIадам мара бац. Цхьабакъда, цо къаьгга хьахьокх вай истори.

СУРТА ТIА: станце машинни зале.

Н. БЕКЕТОВЕИ В. ЧЕРНЯКОВЕИ сурт. (ТАСС фотохроника).

Сона из вар вовзаш а везаш а

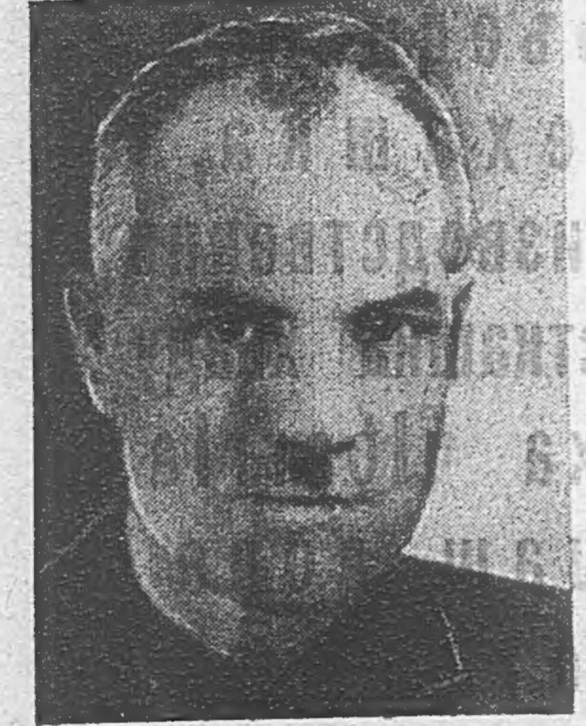

Сона вовзаш а везаш а массехк йоазонхой поэти вар Россе. Царех вар И. Эренбург, Б. Пастернак, Х. Ошаев, Ж. Яндиев, М. Маманаев. Цхьаш юкъа мара сона уж бовзаш хиннабац аьнна ма хеталулда газет дешачоа. Сай низ кхоачачох йоазон дош Iомаде со гIертарга хьежжа дар сона уж бовзар. Цар исбахьле йоазош теркалдора аз царгара Iомалора со, хIаьта а цар дер де кхерар.

Укх шера 80 шу даьнна хила мегар поэти прозаики хиннача Мамакаев Мохьмада... ХIаьта «мегар» яха дош сенна доагIа? Даьнна хила «мегар» яхилга сендухьа да? Иштта яздаьчул тIехьагIа сайх ца тешача ваьлар со, из «мегар» яха дош юкъедоаладарца харцо я-кх аз цу сагах — деша говзачах ювцар, аьнна хеташ.

Тахан 80 даьннад цун, цхьабакъда, цун дош дуккхача ашерашка дахаргда вай меттел, хIанзчул тIехьагIа хьатIахкхувча ноахалий а деглаш гIоздоахаш.

Нохчий литература юхьиг дIайолаяьча Бадуев СаIида цо хетадаь мугIараш — аз цунна шийна хетадергдар:

Цун кIоарга дош декар льатта
БIаьстанца хиш санна, атта,
Лоамаш тIа лаккха айденна,
Сабаре декхар из деца.

Аз эрсий меттала яздора, хIаьта из вIалла а дезацар Мамакаевна. Цхьабакъда, аз шийна а кхыча а авторий стихаш нохчий меттала еш. Нохчийчен фольклорацарей историцарей хьайнца сурт-сибаташ доккхалдеш хьаувттаду, аьнна шийна хезача, массаза а сона гIуш хиннача тайпара сел цIимхарен Iимерза воацаши хилацар из.

Малаш бар цун книжкайн стихайн турпалаш? Револющие мурд — А. Шерипов, Нохчийченна эггара дукхагIбезаш хиннача турпалех цаI — Хорачой Заьламха, ший хьехархо-къаьга кхетам бола Коста Хетагуров, Шолжа-ГIалийтIа бIаь дийнахьа лаьттача тIема доанъахо — комиссар Сафонов, Л. Н. Толстоя тешаме доттагIа — Мисербаев Садо.

Дукха бий ьайна, цун учениканшта, юкъе цу нахах ишта дика поэтически цIенача дог-уйланцен язде хайнараш?

Аз сайна хьалхашка декхар оттадац (е цIаккха отта а дергдацар) М. Мамакаева прозанен поэзенен карагIдаьннараши кховчамбоацараши къоастаде дагахьа. Из специалистий — литературоведий гIулакх да. Аз массаза а доккхал даьд вахаро цунна хьалхашка уттаяьча халонех чакхвувла цун хиннача къонахчалах.

Кхо-дикъ шу дьннача хана бо а хинна висар? Лайнад... Дийшад. Малхбоален къахьегамхой Коммунистически Университете деша вахав. Российски империе цхьан йистацара «баьде лоамаро»? ХIаьта а из «лоамаро» кхийравац цу ханарча бовзаш болча историкашцен йоазонхощцен нъовсавала, кхыметтел ший доттагIен хьехархон хиннача, Нохчийчен историцара уйла М. Мамакаева массаза а цIена йолаш ца лаьрхIача Д. Гатуева книжкага диллача а.

Сталинско - берневски репрессешта а кIалхарваьннавац М. Мамакаев. Сона вовзаш ши саг вар: уголовни (е НКВД-ешни?) меттала аьлча, цун «мугIарера» хинна журналист И. Гинердукаеви (реабилитаци яьчул тIехьагIа веннав) йоазонхо Х. Ошаеви (реабилитаци яьчул тIехьагIа веннав). Уж нах, мадарра аьлча, нохчий интеллигенце корта, кхы тIатехан тIерадаьккхан хIама доацаш бекхе баьб «халкъий да» ве кIийле еш хиннаб аьнна. ТIаккха дIадоладеннад дIаьха, Iазапе концлагерашкара ялхайтта шу, алхха лечара валар духьа а доацаш лоаттабаьча къовсама дIаьха, хьовзаме шераш. Из бар саг хила бокъо яккхар духьа, ший къаман мотти культурен хила бокъо творчествана бокъо яккхар духьа лоаттабаь къовсам.

Аз доккхал ду М. Мамакаева къопахчалахи талантахи, цунах сай хьехархо лоархI аз. Цхьабакъда, эггара дукхагIъеза сона Шериповна хетаяьн Багрицкий Эдуарда эрсий меттала яьхаи «Асламбена валарах» яха цун стихаш. Гатуев Дзахоцъ цунга хьоашал тохийтар Багрицкий ва, яхаш дувц. Багрицке Мамакаевга аьннад, хьай къамзи — нохчий меттала стихаш ешал цунна. Циггача, вай метта «туха а шекара а» чам байзача Багрицке М. Мамакаева переводчик хила лаьрхIад.

Уж стихаш къаьстта лоархIамен хьисап долаши я вай деношка а. Сендухьа? Я, российски интеллигенташи бIаьш шерашка йийца, царна дагаяьлла демократин из бахьан долаш ЖелябовгIари Петровскешен, Заьлмахаша а Борхаша а шоай вахар дIаденна йола демократи тахан, вай деношка, вай обществе юха хьачуйоагIаш латтандаь. Из бахьан долаш иштта шоай вахар дIаденнад Нохчий ЦIе Эскар вIашагIделлари цун командарми хиннача Асламбек Шерипов санна болча къонахаша. Я, вайна лалла, цхьан мехка, цхьан цIагIа, кхыметтел пен мара юкъе боацаш вайца бахаш хила а мегаш бола цхьаца нах перестройках перекройка е гIертандаь. Эггара керттердар вайгара дIадаккха гIерт уж нах. Вай даьдашен даьшен революце граждански тIемашка цIийца хьадаьккхар, бIаь дийнахьа Шолжа-ГIалийтIа лаьттача тIемца даьккхар. Iаьлахара-Юртен ГIойтIен, Долакха-Юрта а Экажкъонгий-Юрта а бахача наха шоай декъий Iо а дехкаш даьккхар.

Башха-дикача поэтахи прозаикахи Мамкаев Махьмадах дола сайна зе денараш дийца воалаш белгалдаккха безам ба са: дIаяха ха — хиннав яхаш — цунца ювза мегаргъяц. Из — волаш ва, вайна юкъе, вай дезаш, оарцагIваьнна, къовсам лоаттабеш, вахаш ва.

САДУЛАЕВ Iабдулла.

АСЛАНБЕК ВАЛАРА...

Сатоссаш, анаюх сийрдаяьлча,
Сийнача оасанца къагаш,
Адамле цIаьхха набарах йоаккхаш,
Хьахезар Къулбехье агаш.

Ахархой, цаI санна ярабаьлар,
Нохараш герзашца хийца,
Товрашца, топашца айхьазбувлаш,
МоастагIчоа кIийленаш лийца.

Герз кхоссаргхиннараш арадовла,
СихагIа къовсама гIовтта!»

Дехьара, сехьара къехой хьайра
Лирача цу тIем тIа оатта.

«Ка аьга къонах ма хилва вайца
Е халкъаца воаца баьчча,
Сий долаш хургва, бе къувлаш шалта,
Кортамукъаленга кхаьча».

Асланбек иштта къамаьл даь ваьлча,
Лоамашка из дуIа гIеттар,
Ювлача топий молхана кIурах
ЧIожа чу дикъа дохк эттар.

Къечар ираза синош ца кходеш
МоастагIчоа тхо духьалдаьлар,
Болата герзо сийна даш детташ
Тхо цунца къамаьл де даьлар.
Майрача дегаха чакхдаьнна даш,
Асланбек уллар сатийна,
Бертий мо дIахьежар дуненга тхо,
МоастагIа когашца хьийна.
ТIаенача бийсо дIакхаьллар ди,
Йоккхача сагтонах кхийна.

Таржам даьр АРЧАКОВ Сали.

Армене лаьтта агаро, тIеххьарча шерашка мехка хиннача цхьайолча катастрофашн авареши стихийни зуламаши хилча нах кIалхарбоахалга вIаштIехьдаккхара деча балхаща ювзаенна цхьайола проблемаш хьагучаяьннай.

Профессиональни, дика Iомаяьи технически кийчъяьи военизированни спасательни подразделенеш вIашагIъехка лаьрхIача министерстваех цаI я шоаш хьаяра технологи сел кхераме йоацарех йоаца минеральни удобренеш хьаяра йола министерство. Иштта кадраш а хьакъоастаяьй, доазол арахьара техника а нийцай. Спасателий вахар - лелар, техника лораеш лелаелга мишта хургда? Тольятте, масала, во вIаштIехьдаьккха да. Машинаш ара юкъе латт, бензина йола лимиташ хьахьожаяьяц. «Трансаммиак» яхача объединене халла вIаштIехьдаьккхад дежурствэ дIахьоча спасателашта лаьрхIа кхо цIа, укхаза лоаттаю, хIарапе мах цхьа эзари ах эзари доллар мах бола костюмаш. Отряда боецашца къамаьл де телефон яц. Нагахьа санна зулам хилча, кийчвала секундаш мара йоацача хана, спасателашта кийчбалара эшаргда дуккха сахьаташ. Нагахьа санна къаьст-къаьстача завода, шоай болх бе а зулам цкхача сихха оарцагIовла а эшаш дола хьалаш спасателашта вIаштIехьдаха ца моге дикагIа хургдецарий массехк предприяте низаш вIашагIтехача. Цхьабакъда из де-м бокъонца хьашт долаш хила беза уж.

Сурта тIа: спасателаш Кузнецов Владимир, Степин Юрий, Глазырин Александр, Платонов Сергей.

Н. НИКИТИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

Керда шу даькъала хилда шун!

Массехк ди мара дисадац... Дукха хIама ца эшаш деррига а кийча да керда шу дездара: сакъердамаш, вай республика керттерча майдан тIа — г. Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа оттаяьча елкана гонахьара ловзараш.

Тахан-кхоана яхар мо дIайолалургья Iан замалахьара школьни каникулаш, тIаккха къаьгача цIеращца сийрдаяргья елка — хозне, ерригача республикера кIаьнкаши йиIигаши сакъердамашка а хьехаш. Цига боагIаргба ГIордаден Снегурочкен... Сакъердаме ашараш екаргья: ший безам болчо иллеш даха е халхавувла, цхьабакъда сагота ма хила! Кердача шера цIей — тоам хулаш дола, сакъердаме, барт тайна цIей...

Сакъердамен массе тайпарен ловзараш хургдолаши я городера Кердача шера елка. Iуйрийна дIайолаелча сарралца, 30 декабрера 10 январе кхаччалца хургья из. Шуга хьеж кердача шера фаьлгий представленеш, иллеши халхараши, сакъердаме къамаьлаши бегаши, ловзараш, каруселаши бурчолгаши, хIаьта ГIордаден Снегурочкен ца хилча вIалла а барг мичаб!

Кердача шера представленешка дакъа лоац городерча йоккхагIйолча салоIача моттиго — «С. М. Кирова цIерагIча парко», ДК-шеи клубашеи, пионерий республикански Дворецо, пионерий ЦIено, берий спортивни школаша. Эггара безамегIа йола Снегурочка хьан яр хургья — хIанз ха хала да: Пролетбата цIерагIча ДК яр хургья? Е пионерий Октябрьски ЦIагIара йоагIаргья? Иштта хала да хIанз ха — шоай камаьршали сакъердами боабаьболийхьогI пионерий Ленински, Заводской, Старопромысловски ЦIеной ГIордадаша? Кхы а кIеззига цхьа ха яла езаргья... тIаккха юха а сатувсаши са ца тохалуши хьежаргда вай просвещене болхлой — Республикански ЦIен, «Оргтехника» яхача объединене ДК, химикий ДК коллективаша увттадергдолча сакъердамашка.

ДIанхача шерашка а санна кагийча горожанашта долча тIуланкха хургья «С. М. Кирова цIерагIа парк» яхача салоIача Центро оттаяь аттракционаш.

Массехк дош аргда аз сервизах.

Городской елке сурташ доаха болх бе мукъабеннаб шин организацена: елка даьна — «С. М. Кирова цIерагIа парк» яхача городской Центран «Чечингфото» яхача объединенен.

Соахка елкана юхе фотографаша оттадаьраш санна дола халахетараш ца хилийтар духьа горожанашкен республика столица хьаьшашкен дехар да тха ер хIамаш теркаме эцар: шоай гIулакх тIадахьа могаду оаха шоана лакхе цIераш яьхача шин организацех цхьаннегара хилар хьахьокхаш дола зиг пхьарсах хьоарчадаь волча, кердача шера знак — городской елка эмблема йоаллача, цу организацеша мукъабеннача фотографа. Ший сурт даьккхача фотографа мах дIалуча хана цунгара хьадеха из мах а цун цIагIара адрес а тIадола квитанци.

ХьалхагIа а санна, майдан тIа, елкана гаьна йоаццаш хургья торгови городок, берий ярмарка. Сийрдача, цIейна кийчъяьча ларекашкен киоскашкен шун гIулакха кийча хургба гор. Грознера эггара IимерзагIен безамегIен бола продавецаш.

ЦIей деэдеча деношка къаьстта боккха бехктокхам тIабуж милице, ГАИ болхлошта. Бакъдар аьлча, оперативни комсомольски отрядах а санна дукха хIамаш да царех тийша. Цудухьа тхоай мехкахошка цIаькха а кхайк тхо вай цIей хулиганскихи гIулакхашка, менна а болаш харцахьа леларашка, бIеха мотт бувцарашка нийрча ца даккхийта хьажара уж тIахьехаш. БоккхагIчар шоашкара гойтача оамалашка хьежжа хургда берийн кхувш боагIарийн гIулакхаш.

ТIаккха безамен доттагIалцен, вIашин йоанхо еши эзлел долаши дог ца эккхаш а хоза а чакхдаргда дикаш лахьаш дарга вай чIоагIа сатувсаш долча Кердача, 1991 шера хьалхара деноши.

Маьрша доагIалда шо городской елке!
Керда шу даькъала хилда шун!
Ираз долаш дахалда шо, махкахой!

Л. ЦАПЕНКО,
Грозненски горисполкома культура Отдела вокхагIвола инспектор.

Редактор С. И. ЧАХКИЕВ.

Бахача нахага дIахойт

Хьамсара новкъостий!

Паччахьалкхен налоговой инспекце дIахойт «СССР гражданашкара, кхыча мехкашкара болча гражданашкара, гражданство йоацача нахагара йоахача подоходни налога хьакъехьарча» СССР Законага хьежжа карара шу чакхдаьлча гражданаш декхарийла ба 1991 шера 15 январь тIакхоачаш ше сецца вахаш йолча моттигерча налоговой инспекце чакхдаьннача шера яьхача доходех йола деклараци хьачуяла йоагIаш йолча подоходни налога боарам мел-б. хара.

Деклараци хьачуяла езаш ба ер гражданаш:

а) чакхдаьннача шера подряда договорагIа баьча балхах доходаш яьхараш, нагахьа санна цу тайпара болх календарни шера шин беттал дукхагIа хиннабале;

б) чакхдаьннача шера Iилман, литература, искусства произведенеш кепатеха арахахарах, дIаленхарах е кхыча тайпара царех пайда эцарах авторски вознаграждени санна ахча хьакхаьчараш;

в) чакхдаьннача шера керда хIама хьагучаданкхарах, хьадарах, промышленни образецех вознаграждени санна ахча ийцараш;

г) чакхдаьннача шера индивидуально къахьегаш болх барах, цу даькъе къахьегама боахам лелабеш а, доходаш яьхараш;

д) чакхдаьннача шера кхыйола доходаш яьхараш (предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегама декхараш кхоачашдарах яьха доходаш йоацаш: цIеной гIирсаш, квартираш, комнаташ, кхыйола доалахьара хIамаш йоалагIа дIателарах; кооперативни, коммерчески, акционерни учрежденешка Iодиллача ахчана тIера процентийн кхаж барен хьисапе доходаш яьхараш; доазол арахьа волаш е доазол арахьара хьакхаьчача (къахьегама декхараш кхоачашдарца дувзаденна хьатийнаря авторски вознаграждени ца лоархIаш).

Доходех йола деклараци кийчъяра порядоки декларации хьачуялара ханаши йовза еза райгор налогови инспекцешка.

Доходех йола деклараци хьачулулга граждании — подоходни налог телаш мел барий декхар да.

Тха телефонаш: 23-34-14; 29-20-55.

УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА

Берашта шийла я

№ 2 йолча городской больница урологически отделене дарба деш бола унахой вай общества эггара хьамсарах бола гражданаш ба. Уж да бераш. Сога хьаттача унахцIенон учрежденеша чIоагIа лорабе безаш ба уж унахой. Цул совгIа, теркаме лаца доагIа цхьаькха а — унахцIена йола тIехье кхеяр дукхагIа долча даькъе вай карадолга а.

ХIаьта, вай хIанз хьожаргда цу больница урологически отделене дадача берий мишта йоакхо ю лораша а унахцIено лораяра кулгалхоша а. Цу хьакъехьа са къамаьл хилар кхо бутт баьнна бер цамогаш а хинна цу отделене Iоюжаьча Назирова Яхийца.

Цо аьлар «острый бронхит» яха лазар а кхийтта со йоалайир укх отделене. Дог доахалга йолаш дацар са берага хинна хьал. Сона ишта хетар из. ХIаьта, отделене заведующи йолча Евлоева Фатимаси лоро Людмила Петровнаси шоай хьинар кхо ца деш даггара оьцагIбаьнна Iоажала кIалхара даьккхар са бер.

ЧIоагIа дика хет сона хьо ена, редакце наьхат дахьийта кийчлуш дар тхо, лораш та дег тIара баркал оалаш.

Со а бераца я укхаза, — аьнна, — къамаьла юкъеера Алгаева, — со се хьехархо я, нахаца а, къаьстта берашца а мишта хила веза дайзад сона укхаза Евлоева Фатимайгара. Из чIоагIа тамашийна хьинар а сабар а долаш саг я. Ден а бус а тIера ца йоалаш са бера тIалаьттар Фатима.

КорзагIъяннача аз шийга хоатташ дийнахьа массехказа къамаьл дича, сайна могар мадой аз хьа бера, хьадар доацаш кхы а мадий укхчу цамогаш бераш — аланзар цо сога. Кхыметтел раьза йоацаш бIархьежа а хоаяланзар сона из, чIоагIа тамашийна дика саг я из. Цхьабакъда, — аьлар цо дIахо, иштта теркаме лор хиларах гIулакх дIагIоргдац хьал во хилча.

Палате чIоагIа шийла яр. Корага хьалъэллабар ювragIа, йоагаш яр электрически плитка, камин. Шелалах тIера барзкъа Iодаккха йиш йоацаш, хIамаш тIа а ювхаш багIар цамогаш долча берашка хьежаш бола ноаной. Уйла елаш, иштта хьал долча мишта дергда бера гIулакх?

— ШоллагIа ди да со цамогаш долча бераца укхаза ена. Молхашцен Iимерза лораш хиларцен дарба дулургдац. Пехкашта лазар кхийттача бера, йIайхга моттиг еза — йоахар, — чIоагIа раьза а йоацаш Аванесова Розас, — со-м чуяха лаьрхIа яр, бер далар кхераш, сатоха хала долаш шийла я укх отделене.

Бакълув ноаной. Массанахьа отделене чанхъялча палаташка хинар цу тайпара хьал дар.

Бакъда, цхьан багар боагIаш санна, массане а кодабеш бола бала, — шелал яр.

Укхаза хаттар отт, — фу деш хиннай больница администраци ахкан замалах, хайнадац-теш кертерча лора Русина Лилия Ефимовнайна Iа хьатIадоагIаргдолга?

Иштта хаттар оттадича, цо, раьза а йоацаш укх тайпара жоп делар сона:

— Тха больница здани къаьна я. 1988 шера денз капитальни ремонт яьяц. Ахчана а къе да тхо. Цул совгIа, е гIишло берашта дарба дара лаьрхIа хьалъяь а яц. Сона хов отделене шийла йолга. ЙIовхала система чу «воздушная пробка» отт, цудухьа дIадодац дIайха хий. Са де хIама дац. Слесараш корта бохабу маларащ мелаш нах ба. Цул совгIа, дика специалисташ а хала ба лаха. Мала воагIаргва слесарал болх бе, оаха царна луш дола алапи кепиташ мадий. Из хала дIадаккха дезаш гIалат да.

Из-м хIама а дац хьона, — аьлар дIахо Русинас, — цIаьхха дагадехача санна, — тха-м кхы цхьаькха проблема а я, укх сахьате лоа дешача тха котельне нек де йиш йолаш хий хургда. Цул совгIа, бIаьсти яьлча хьо еча, хьона гучадаргда хий доацаш тхо дисар. Хий ца хилча; хур фуд хьайна хов махургдий хьона. Из инфекци я.

Тха къамаьлага ладувгIаш лаьттача Евлоева Фатимайга керттерча лоро аьлар, цхьабола бехк-м вай воай а ба. Воашта дулуш дар дац вай. Шоай отделене шелал чуйоагIаргйоацаш кораш дIакъовла йиш йоацаш мича хиннад шо а.

Керттерча лоро из иштта яхе а, цуна гургдар отделене хиннаяларе, кораш-м цо малххара шелал чуйоагIаргйоацаш къайла долга.

Бакъда кораш чIоагIдарах палаташка йIайха хургьяц йIовхала системера йIовхал ца кхоаче.

Юххера а тхо дIадолхаш тIехьа кхайкар из — ноанош латкъа со йолча бахка мегаргбар, шуга кхача дезаш гIулакх а дацар из.

Из-м ниса аьлар Русинас. Цхьаннега кхача дезаш гIулакх дац Iан кийчо яр, из керттерча лора гIулакх да а да. Цхьабакъда Русинайна тIехьа хайнад из. Ахкан замалахьа Iан кийчо яр ший гIулакх долга цун хайнадаларе палаташка электрически прибораш а уттаеш бала лелабе безаргбацар цамогаш долча берашта гIулакх деш болча ноаной.

ХIаьта капитальни ремонтага сенна хьежаю йIовхала система чу этта «воздушни пробка»? Селлара чIоагIа говзал йолаш специалист а мича веза цу гIулакха. Цига эшар ба администраце теркам.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Спорт

РИНГА ТIА — ПРОФЕССИОНАЛАШ

Барнауле чакхъяьннай боксерашта - профессионалашта юкъерча СССР чемпионата пхелагIа тур.

Дика толам баьккхаб цига Грознерча динамовца халкъашта юкъерча класса спорта мастера Магомадов Вахида. БархI раунд йолча летарах, СССР чемпионата Кубок йола, халкъашта юкъерча класса спорта мастер москвич Виктор Карпухин эшаварца, цох хиннав профессионалашта юкъе 72 кг. йолча категори СССР хьалхара чемпион.

Вахида совгIата делар ши эзар сома мах бола чемпиона тIехкар. ХIаьта зрителаш геттара чIоагIа тIоараш тохарца даькъал вийцар из.

Шу доладуча хана мара профессионалашта юкъе ваьннавац В. Магомадов, Бакъда, доацача юкъагIа цун вIаштIехьдаьлар ший дозалех йолча категоре цIи хеза болча спортсменашкара котало яккха. Уж ба А. Панин, Е. Зайцев, В. Карпухин. Цул совгIа, Вахида соахка чов хиннаяр. Цхьаболча специалисташа из кхы спорте юхавоагIаргвац а оалар. Бакъда, Вахида низ корабир тренировкаш дIайолае а спорте ший моттиг хьалаца а.

Любительски ринга тIа Вахид СССР Кубка доал деш вар. Дукха коталонаш яьхар цо халкъашта юкъерча яхьашка а. Вешта бокъонца йола цун говзал гучаяьлар из профессионалашта юкъе вахача.

В. ТИХОНОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ДЕКАБРЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
17.15 — ТСН.
17.30 — «Движение без опасности».
18.00 — Контакт - форум.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланза а, боннхагIа бараш а».
19.45 — Поэзи миноташ.
19.50 — «БIаргашта хозал бIаргадайча».
20.05 — «Все реки текут». Художественни фильм. 8-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.50 — МВД сводкаех.
22.05 — Кинопрограмма. Новогодни выпуск.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Истинное и видимое». Iилма-довзаш дола фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
8.55, 9.55 — «Внимание, елка». Мультфильм.
9.05 — Испански мотт. 1-ча шера Iомаберашта.
10.05 — Испански мотт. 2-ча шера Iомаберашта.
10.35, 11.35 — Физика. 8-гIа класс.
11.05 — «Телеэко». Журнал.
12.05 — «Террор». Художественни филм. 3-гIа сери.
13.10 — Ритмически гимнастика.
13.40 — К. Нильсена произведенеш тIара концерт.
14.25 — «В поисках утраченного». «Березиль-90».
17.42 — Передачай программа.
17.45 — «Зима — строгий контролер». Хьайбай фермаех йола рейд.
18.00 — Фильм-реклама.
18.05 — «Фу хьех дыно кхетам луш» (гIалгIай меттала).
18.45 — Ашарий открытка.
18.50 — «Бакъонаш лораяра гIуланхах» (нохчий меттала).
19.25 — ИПП.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «ГIалгIай Iаьдала хьаст» (гIалгIай меттала).
21.05 — П. И. Чайковски. № 3 йолча оркестрайцара фортепиана концерт.
21.20 — «Путешествие с губернатором».
21.45 — Коллаж.
21.50 — СССР-а халкъа депутатий йиълагIча съезде.

28 ДЕКАБРЬ ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
18.30 — Ха.
19.00 — «Девочка и лев». Мультфильм.
19.15 — Г. Свиридов. «Отчалившая Русь». С. Есенина дешайха йола симфонически поэма.
20.00 — «Вид» хьахьокх: «Капитал-шоу» «Поле чудес».
21.00 — Ха.
21.50 — СССР правительстве.
22.00 — Коллаж.
22.05 — «Из хиннад... хиннад...».
22.50 — «Вид» хьахьокх «Взгляд», «Веди», МТВ.
23.55 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Как стать экстрасенсом». Iилма-довзаш дола фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 2-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. 1-ча шера Iомаберашта.
10.05 — Английски мотт. 2-ча шера Iомаберашта.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
11.05 — «Магия черная и белая». Iилма-довзаш дола фильм.
12.05 — «ВЧК». Художественни фильм. 4-гIа сери.
13.10 — Е. Нестеренко концерт.
17.55 — Передачай программа.
18.03 — Мелиораци. Итогаши прогнозаши.
18.20 — «Телефакт». Критически журнал.
18.45 — «01 предупреждает». Передачай лерагIа.
19.10 — «Юртарча вахарера итт минот» (нохчий меттала).
19.20 — Ашарий открытка.
19.25 — ИПП.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.10 — Пищепром: тахане, кхоане (нохчий меттала).
20.40 — «Ашарий абонемент». «Виртуозы».
21.35 — Коллаж.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Снегурочку вызывали?». Художественни фильм.

РАДИО

27 ДЕКАБРЬ ЕРА

7.30 — Муамаш.
7.40 — Хоамаш.
7.45 — 8.00 — Мехкмастерской балха ритм. Репортаж (гIалгIай меттала).
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Актера — микрофон (нохчий меттала).
11.15 — Вай низ ба доттагIалца (нохчий меттала).
11.30 — Боахам вобарий адресаш.
11.45 — 12.00 — Рейсий эффект. Рейд (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 — Политически къамаьлаш. Духьалара эфир. Телефонаша: 23-40-98, 23-61-74, 23-47-20.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Шоана, юртара болхлой.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Халкъа иллеш.

28 ДЕКАБРЬ ПIАЬРАСКА

7.30 — Муамаш. «Юртара Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
18.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Берашта дола дувцараш (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — «ДоттагIал» (гIумкий меттала).
11.15 — 12.00 — Лирически иллеш.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.15 — Перестройка: гIулакхащи дедезараши.
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — А. Хадзиева дIаяздаь халкъа иллеш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Концерт.

Хаоттам

Тахана республике гIоллеи Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —3 +2, Грозне 0 —2, градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 1—6 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Предприятешка, учрежденешка, организацешка, республике бахача берригача нахага

Объединене цехашка, производственни участкашка хьаду наха чIоаггIа эшаш дола товараш:

ХУДОЖЕСТВЕННИ ПРОМЫСЛАЙ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕ ДIАХОЙТ

Объединене цехашка, производственни участкашка хьаду наха чIоаггIа эшаш дола товараш:

ЙОВЛАКХАШ, КIУВСАШ, ШАРФАШ...

— Керта тIа техка крепшифона йовлакхаш
— Кхалнаьха крепшифона шарфаш
— Бархата кIувсаш «ЦIокъа кIориг»
— ГIанда тIа тувса бархата гаташ
— Бархата скатерташ
— Даьрех яь кхалнаьха шарфаш сурташ а тIалатташ;
— Декоративни кIада кIувсаш
— МаIача наьха мерех хьекха «Батистах» даь йовлакхаш
— Бархатах даь зIамига кIувсаш
— Кхалнаьха мерех хьекха «Батистах» даь йовлакхаш
— Кулгах хьекха кIомала гатах даь йовлакхаш
— «Бенефис» яхача кIадах даь керта тIа техка йовлакхаш

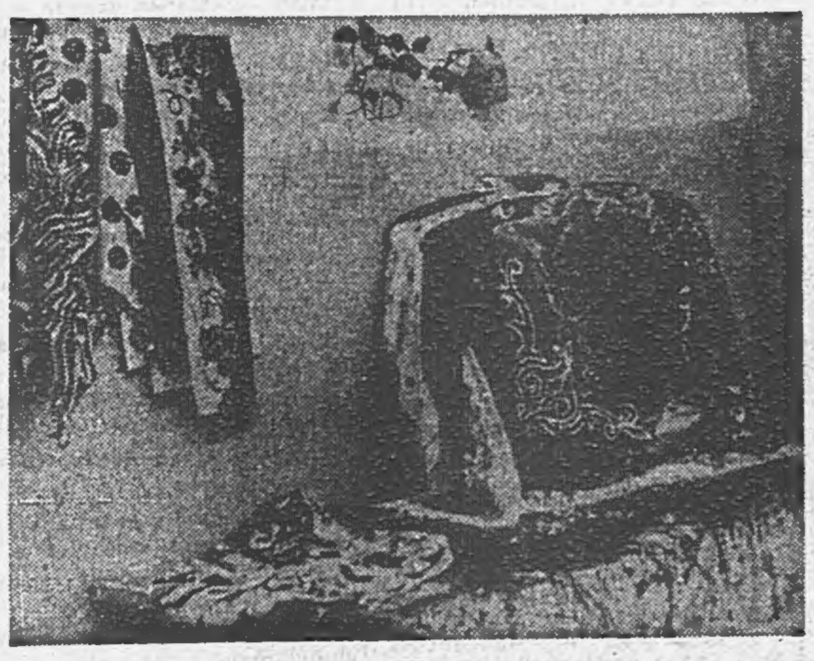

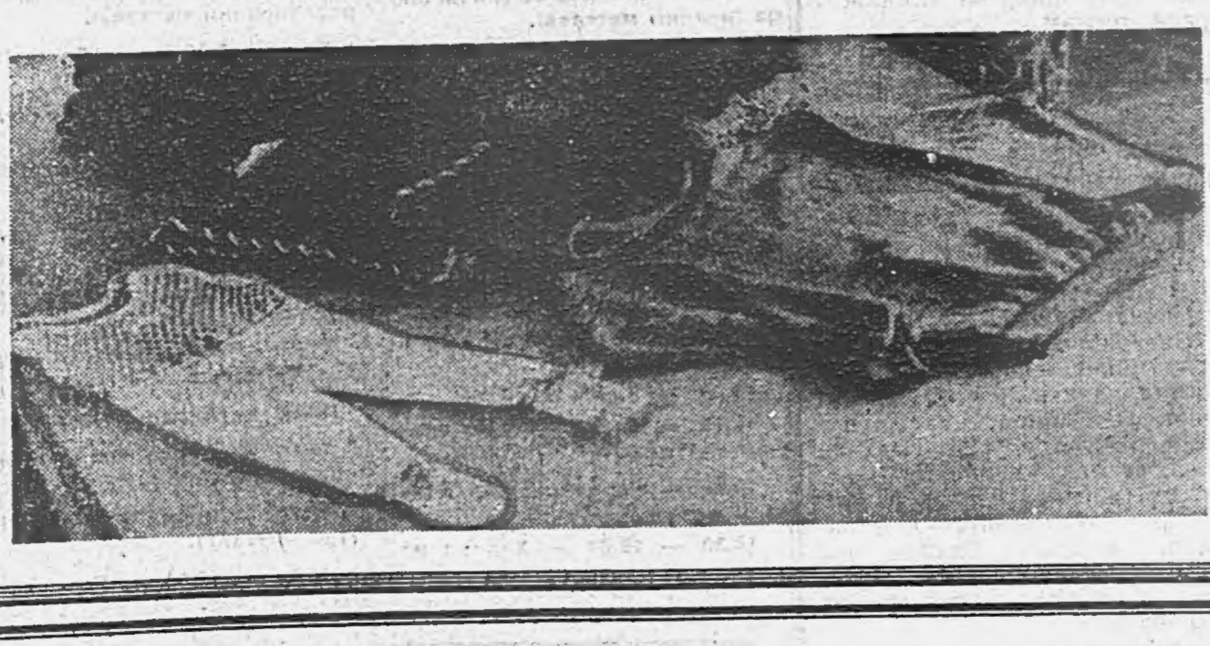

КОЧАМАШ, КОФТАШ, ДЖЕМПЕРАШ, ХАЛАТАШ, ЮБКАШ...

— кхалнаьха джемпераш
— берий жилеташ
— берий комбинезонаш
— кхалнаьха кофташ
— юбкаш
— халаташ
— даьре кочамаш
— метта тIа тувса кисеш
— шарфаш-чалмаш
— кIадах даь берий халаташ

Объединене цехашка, производственни участкашка хьаду наха чIоаггIа эшаш дола товараш:

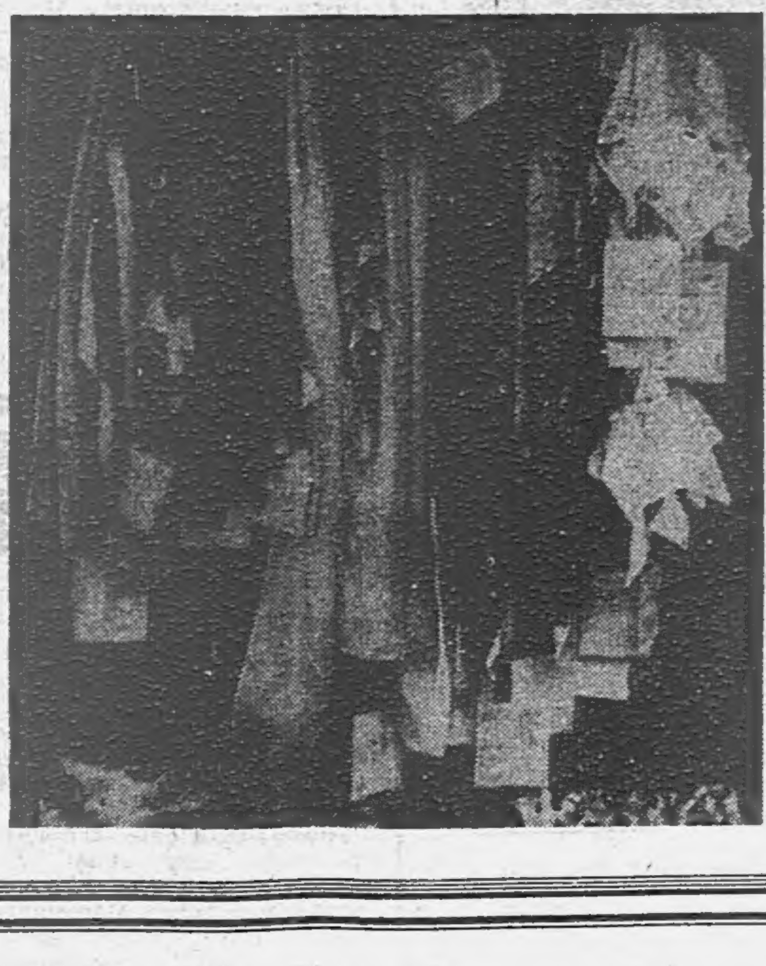

ЛОВЗОРГАШ, ПХЬЕГIАШ...

— ловзоргаш - сувенираш — «Котик», «Чайтонг», жIалигаш...
— елках эхкача ловзаргий набораш «Новогодний», «Россыпь», «Сюрприз», «Подарочный».
— кухне лелаю набораш
— чай мела набораш

МЕБЕЛЬ:

— школьни парташ
— тара еш дола пIендаш
— кухне леладу истолаш
— буфеташ
— пенах хьалъэхка шкафаш
— стол-шкафаш
— декоративни дахчан гомаш
— чухьежа кизгаш

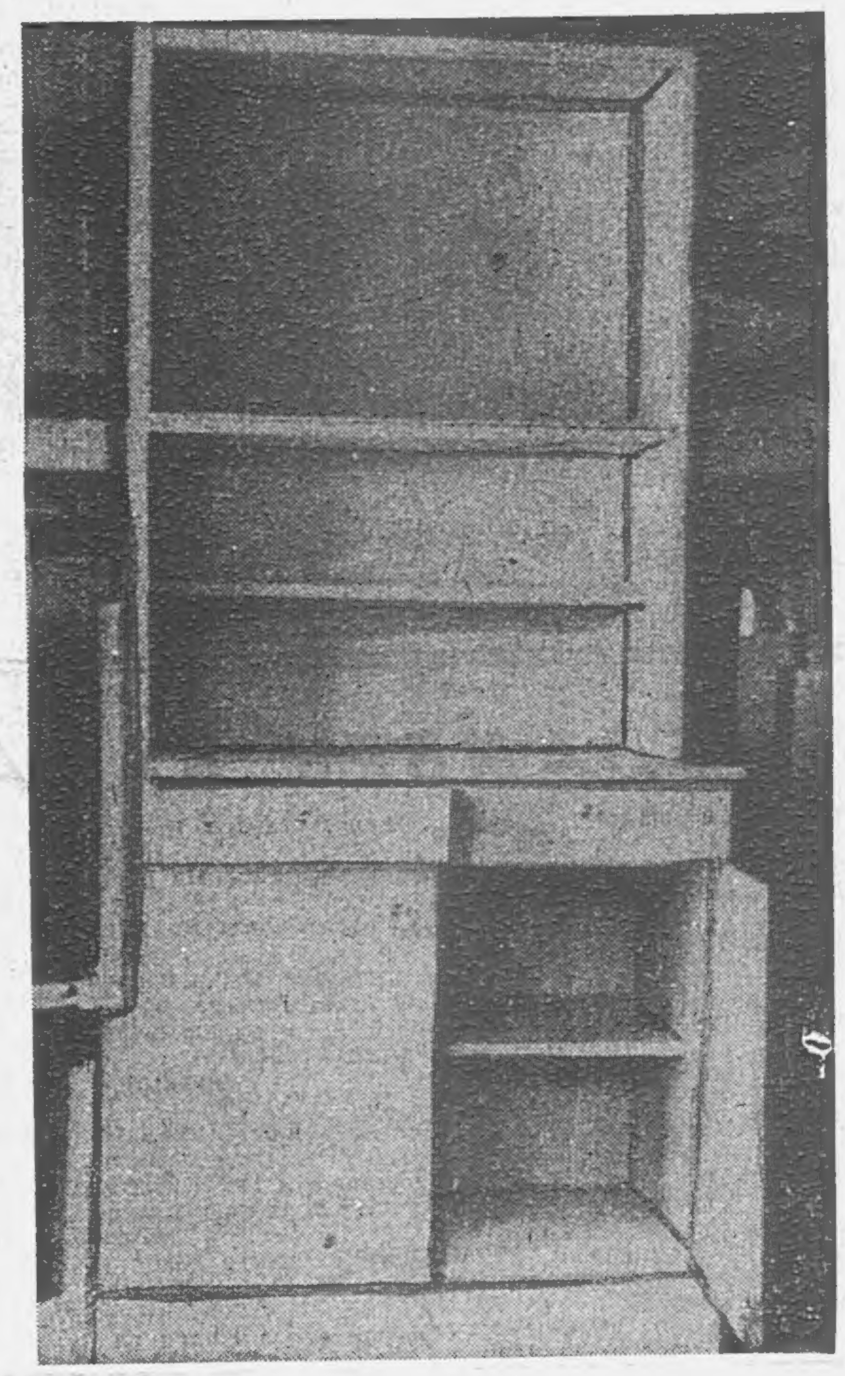

ФИЛИАЛАШ

Новый Редант (Малгобекски район)
Трикотажни цехе хьаду:
трикотажни полотно.

Шаьла (Шалински район)
Швейни цехе хьаду:
— медицински халаташ
— кухне лелаеча хIамай комплекташ (кIомала гатах)
— кулгех хьекха гаташ
— ювраг1ашта чудетта кисеш

Карабулак (Сунженски район)
Полимерни цехе хьаду:
— кулгех хьекха гаташ
— декоративни гомаш (заготовкаш)
— ювраг1ашта чудетта кисеш

Дуба-Юрт (Шалински район)
Художественни керамика фабрике хьэю:
— кружкаш, [illegible], сувенираш-копилкаш, кофейни набораш, сервизаш.

Город Гудермес
Вязальни цеха хьаю:
— кийнийн шарфийн комплекташ
— берий кийнаш
— капюшон йоалла берий курткаш

ТХА АДРЕС:

Индекс 364912, город Грозный, Б. Хмельницке цIерагIа улица, № 225, Художественни промыслай Нохч-ГIалгIай производственни объединени.

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

«СВЕТ» Газета Чечено-Ингушского рескома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-75; 22-54-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92 Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3469.